

Perspektywa pierwsza: potencjał więziotwórczy

I. PROBLEM BADAWCZY

Problemem, który wydał nam się ciekawy i wymagający pogłębienia wiedzy podczas badań terenowych, był potencjał więziotwórczy (integracyjny) ławek. Postanowiliśmy dowiedzieć się, czy ławka miejska jest obiektem nadającym się na spotkanie osób, które się znają, oraz czy jest miejscem sprzyjającym nawiązywaniu nowych znajomości.

Wyróżniliśmy trzy aspekty, które w naszym odczuciu mogłyby wpłynąć na to, czy ławka miejska zachęci siedzących na niej ludzi do podjęcia rozmowy. Są to:

- lokalizacja ławki miejskiej na placu;
- usytuowanie ławek miejskich względem siebie;
- forma ławki miejskiej (obejmująca kształt, konstrukcję, kolor).

II. PRZEGLĄD LITERATURY

„Więź społeczna” jest pojęciem szczególnie ważnym i znamienym dla polskiej socjologii, choć nie występuje w „Słowniku socjologii i nauk społecznych” (PWN, 2008). Pojęcie „więzi”, przejęte od klasyków socjologii i rozwinięte w oryginalny sposób, wykorzystywane jest często do analizy funkcjonowania różnorodnych grup społecznych, a także do diagnozy kondycji całego społeczeństwa. Na gruncie socjologii polskiej zajmowali się nim między innymi Stanisław Ossowski (1897–1963) w książce „Więź społeczna i dziedzictwo krwi” (PWN, 1966), Ludwik Krzywicki (1859–1941) („Człowiek i społeczeństwo: wybór pism”, Książka i Wiedza, 1986) czy Jan Turowski (1917–2006) w artykule „Kierunki zmian więzi społecznej w rodzinie współczesnej” („Życie i Myśl” 1971, nr 11). Prace przedstawicieli tej części rodzimej socjologii stanowią jeden z bardziej oryginalnych wkładów w socjologię światową.

Poszukując inspiracji do naszych badań, dokonaliśmy analizy materiałów zastanych w postaci publikacji książkowych, jak i wydawnictw znalezionych

w Internecie (artykuły, blogi, filmy krótkometrażowe, zdjęcia). Były to między innymi: ranking kreatywnych ławek z całego świata sporządzony przez internetowy magazyn „Architecture and Design”¹, artykuł Katarzyny Wielochowskiej na temat projektów Pawła Grobelnego², galeria zdjęć ławek z różnych materiałów, których niekonwencjonalne kształty przypominają pomnik na tle miejskiej przestrzeni, dostępna na stronie „Sztuka Krajobrazu”³. Materiały dotyczące Warszawy to np. opis ławki chopinowskiej ze strony Zarządu Oczyszczania Miasta⁴ czy doniesienia o mieżakach na łamach stołecznej „Gazety Wyborczej”⁵. Przeanalizowano również projekty duńskiego artysty Jeppe’a Heina⁶, obejmujące całą gamę ławek wyprofilowanych, od wizualnie bardzo wygodnych po zuchwałe – pomyślanych nie jako miejsca do siedzenia, lecz do przyciągnięcia i zbliżenia ludzi w niespodziewany sposób. Ciasne kąty, brakujące elementy, pętle, zamknięte kręgi, wszelkie ugięcia prowokują do zainicjowania rozmowy, wspólnego wypracowania rozwiązania, podzielenia się wrażeniami i uczuciami, jakie wywołują.

Idąc dalej tropem aspektów więzi społecznej i tożsamości miejsca, ławek jako miejsca spędzania czasu, zachęty do przebywania na zewnątrz, zmierzamy do aranżacji przestrzeni przyjaznej mieszkańcom⁷. Za przykład może posłużyć modernizacja placu w centrum Katowic⁸. Zadbano tam o zieleni, dodatkowe wyposażenie w postaci stojaków na rowery czy śmietników. Pomyślano również o dodatkowych siedziskach w pobliżu schodów, wokół rabat i klombów kwiatowych. Na gruncie warszawskim zwrócić należy uwagę przede wszystkim na akcję dostawienia z inicjatywy mieszkańców oraz w ramach realizacji

---

¹ <http://www.architecturendesign.net/creative-public-benches/> [dostęp: 8.11.2016].

² <http://designextent.com/pawel-grobelny-przestrlen-publiczna/> [dostęp: 20.11.2016].

³ <http://sztuka-krajobrazu.pl/418/slajdy/przestrlen-publiczna-ndash-mala-architektura#hot> [dostęp: 20.11.2016].

⁴ <http://zom.waw.pl/aktualnosc/kulturalna-architektura> [dostęp: 8.11.2016].

⁵ http://warszawa.wyborcza.pl/warszawa/1,34889,11972681,Miezaki_nowa_miejska_atrakcja_Czy_odniesie_sukces_.html [dostęp: 12.11.2016].

⁶ <http://www.architecturendesign.net/creative-public-benches/> [dostęp: 8.11.2016].

⁷ <http://www.citymetric.com/horizons/park-bench-powerful-symbol-debate-people-friendly-spaces-392> [dostęp: 27.11.2016].

⁸ <http://sztuka-krajobrazu.pl/1904/artukul/modernizacja-placu-w-centrum-miasta> [dostęp: 27.11.2016].

budżetu partycypacyjnego 143 nowych ławek⁹ oraz na fakt, że pierwsza inicjatywa lokalna w stolicy polegała na postawieniu ławki¹⁰.

III. PRZEDMIOT BADAŃ

Przedmiot badań stanowiły ławki zlokalizowane na warszawskich placach. Ważnym elementem badania było zbieranie opinii użytkowników na temat walorów funkcjonalnych i estetycznych miejskich ławek oraz norm kulturalnego zachowywania się na ławce, które mogą być czynnikami łączącymi, tworzącymi więzi między jednostkami.

IV. POLE BADAŃ

Do badania wybraliśmy place, które znamy, na których bywamy, które obserwujemy od kilku lat. Głównym kryterium wyboru była obecność jak największej liczby potencjalnych użytkowników ławek. Analizowane place są położone w czterech dzielnicach Warszawy, co pozwoliło na przekrojowe ujęcie problematyki ławki oraz jej otoczenia. Są to zarówno place wyremontowane, jak i wymagające prac budowlanych i konserwacyjnych.

Badaliśmy dwa rodzaje placów: pierwsza grupa obejmowała place **wielkomiejskie**, do których dostęp mają wszyscy użytkownicy miasta ze względu na ich dogodne położenie w strategicznych miejscach, zazwyczaj przy głównych arteriach komunikacyjnych. Drugi zbiór stanowiły place **lokalne**, wykorzystywane zazwyczaj przez okolicznych mieszkańców. Nie należy bagatelizować ich znaczenia – mogą być wykorzystywane znacznie częściej ze względu na bliskie położenie budynków mieszkalnych.

Zależało nam, aby wybrane przez nas miejsca były zróżnicowane nie tylko pod względem lokalizacji, ale i pełnionej funkcji. Na podstawie czynników wpływających na funkcjonowanie przestrzeni publicznej stworzyliśmy kategorie (porównaj na ryc. 31), do których przyporządkowaliśmy place wielkomiejskie, wyróżniając w ten sposób:

---

⁹ [1] <http://zom.waw.pl/aktualnosc/niemal-150-nowych-lawek-w-warszawie>; [2] <http://zom.waw.pl/aktualnosc/jeszcze-wiecej-lawek>; [3] <http://www.zom.waw.pl/aktualnosc/partycypacyjne-lawki-przy-deotymy> [dostęp: 27.11.2016].

¹⁰ <http://inicjatywa.um.warszawa.pl/aktualnosc/wydarzenia/upi-kszenie-oleandr-w> [dostęp: 27.11.2016].

- **plac tranzytowe** – przecięte przez główne arterie lub stanowiące węzły komunikacyjne;
- **plac wymagające poprawy funkcjonalności** – sposób poruszania się po nich wymaga poprawy;
- **plac odnowione** – po modernizacji;
- **plac sprzyjające integracji** – położone w miejscu często użytkowanym przez ludzi, z uwzględnieniem otoczenia (wszelkiego rodzaju instytucje), z którego użytkownicy przestrzeni publicznej mogą korzystać;
- **plac „z zapleczem”** – w ich pobliżu znajduje się przestrzeń atrakcyjna dla użytkowników przestrzeni publicznej, np. park;
- **plac zdominowane przez instytucję** – położone w bliskim sąsiedztwie instytucji, która może warunkować to, jacy ludzie zjawiają się na placu.

Ryc. 31. Autorski podział placów, pierwszy etap wyboru pól badawczych (opracowanie własne: Agata Ponichtera)

Do ostatecznego doboru próby spośród placów wielkomiejskich przyjęliśmy następujące kryteria:

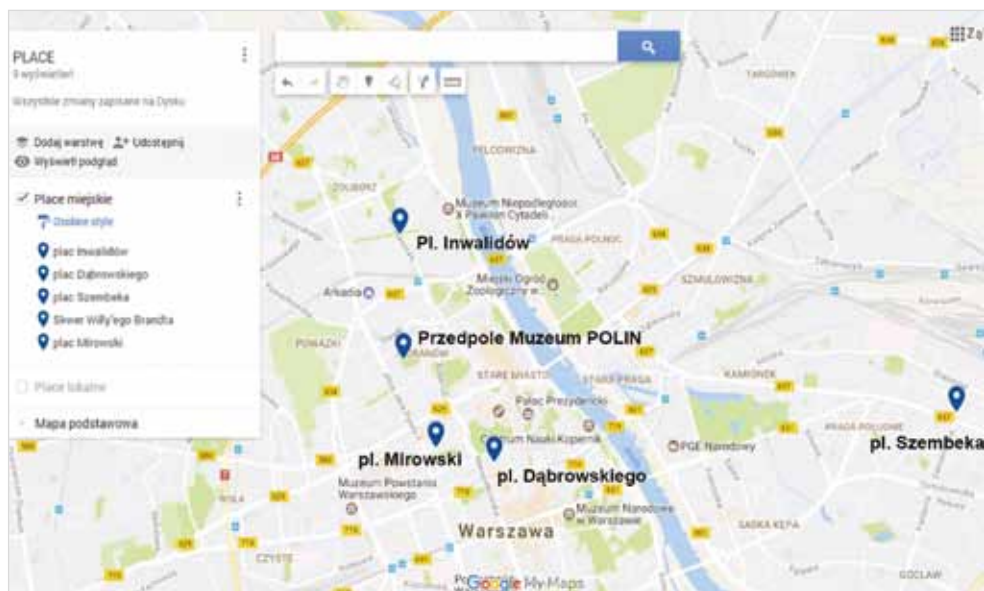
- sąsiedztwo miejsca atrakcyjnego dla ludzi, np. instytucja publiczna, instytucja kultury, obiekt handlowo-usługowy, teren zieleni, kościół, miejsce upamiętniające ważne wydarzenie historyczne;
- położenie blisko głównych szlaków komunikacyjnych.

W dalszej części przygotowań do badań pojawiła się potrzeba sprawdzenia, czy integracja zachodzi na mniejszych obszarach, często schowanych między budynkami, które znane są głównie okolicznym mieszkańcom. Ponieważ w całym mieście znajduje się ich bardzo dużo, przyjęliśmy następujące kryteria zawężające wybór placów lokalnych:

- położenie w granicach osiedla mieszkaniowego lub w jego najbliższej okolicy;
- niewielka powierzchnia;
- lokalizacja blisko ważnej instytucji, np. bank, czytelnia, sklep;
- tranzytowy charakter.

Poniżej zaprezentowano mapy z zaznaczonymi wybranymi polami badań oraz opis poszczególnych placów.

PLACE WIELKOMIEJSKIE – badaniom zostało poddanych pięć placów:

Ryc. 32. Plac wielkomiejskie (opracowanie własne na podstawie Google My Maps)